

Arkeologisk utredning, etapp 1

Vid Finnveden motell

*Utredning inför planerad nybyggnation inom Tännö 1:2,
1:7 och 1:8*

*Tännö socken i Värnamo kommun
Jönköpings län*

Arkeologisk utredning, etapp 1

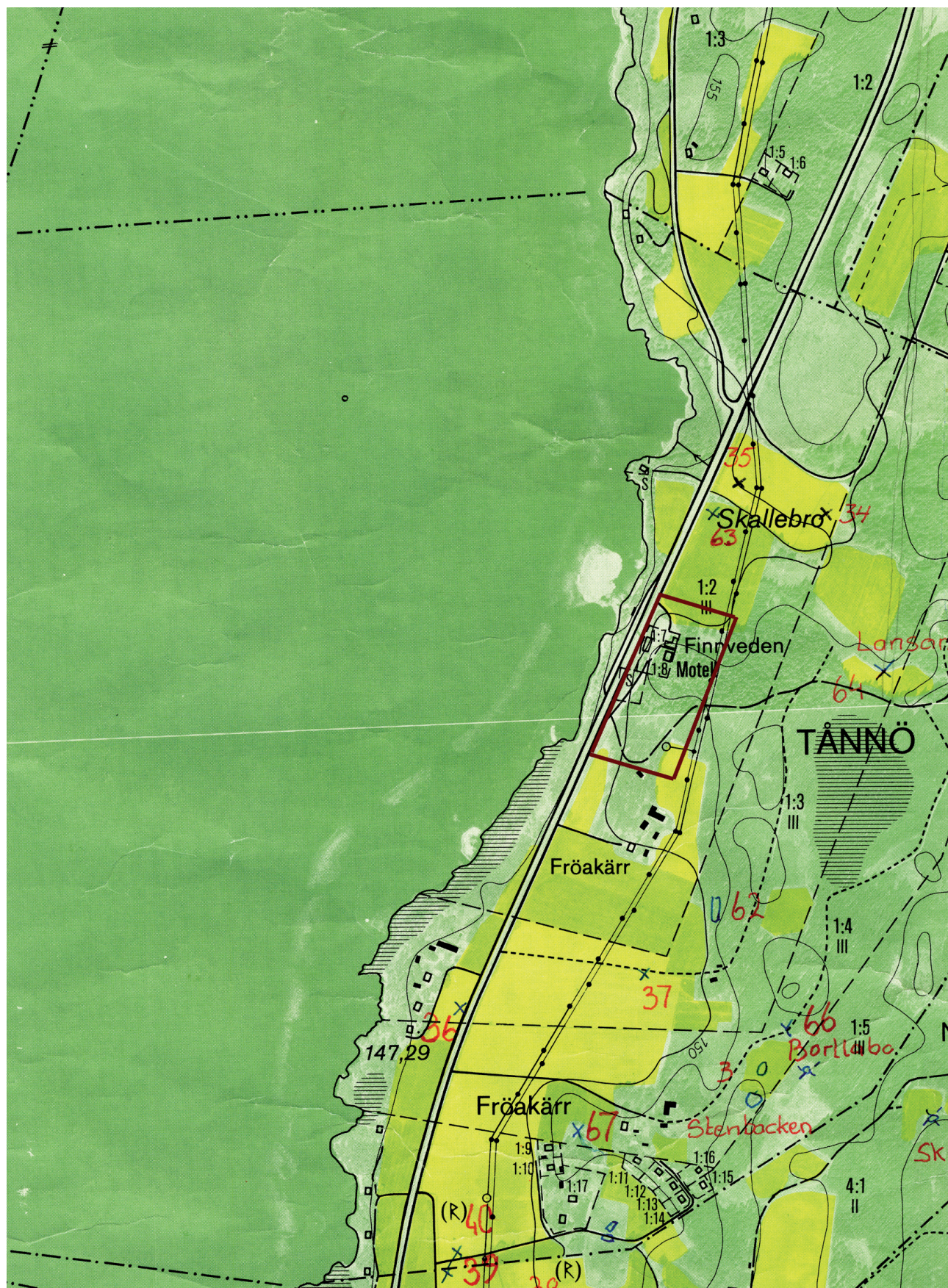
Vid Finnveden motell

Utredning inför planerad nybyggnation
Inom Tånnö 1:2, 1:7 och 1:8

*Tånnö socken i Värnamo kommun
Jönköpings län*

Innehåll

Inledning.....	5
Målsättning.....	5
Metod.....	5
Topografi.....	5
Fornlämnings- och kulturmiljö.....	6
Resultat.....	9
Sammanfattning.....	9
Åtgärdsförslag.....	11
Administrativa uppgifter.....	12
Referenser.....	13
Tryckta källor.....	13
Arkiv.....	13
Kartunderlag.....	13
Figurförteckning.....	14

FIGUR 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad Tännö 5D 6i. Skala 1:10 050 Utredningsområdet är markerat med rött.

Inledning

Under våren 2006 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning, etapp 1, inom fastigheten Tännö 1:7 och 1:8 samt delar av Tännö 1:2. Utredningen föranleddes av planer på nybyggnation och var beställd av BSV arkitekter & ingenjörer AB. Fält- och rapportansvarig var Ådel V. Franzén, antikvarie vid Jönköpings läns museum.

Utredningsområdet omfattar en ca 300 x 120 m st. yta (N-S). Området är beläget intill och öster om gamla E4:an längs med Vidöstern (FIGUR 1). Inom utredningsområdet fanns tidigare Finnveden Motell, en typisk motellanläggning från tiden då bilen blev var mans egendom, 1950-talet. Motellbyggnaderna är i dag ombyggda och hyser annan verksamhet.

Målsättning

Den arkeologiska utredningen, etapp 1, syftar till att fastställa förekomst av fasta fornlämningar och kulturlämningar samt områden där man kan befara fornlämning utan synlig markering ovan mark, t.ex. boplatslägen. Utredningen syftar även till att erhålla en helhetssyn på landskapets och bebyggelsens utveckling i ett långt tidsperspektiv samt lyfta fram ett områdes karaktär och särdrag.

Metod

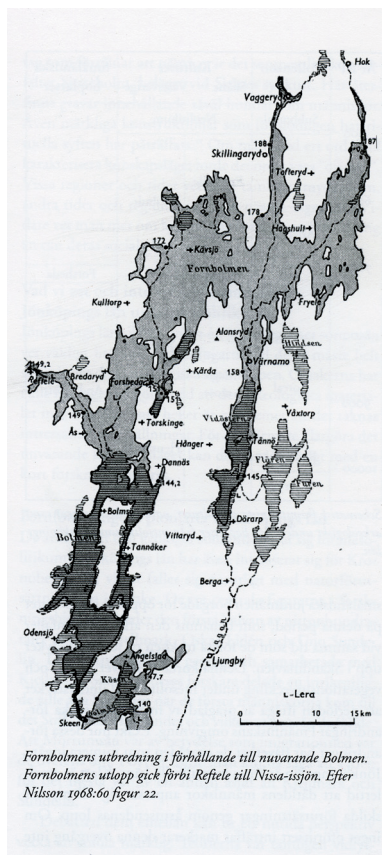
Fältavsökningen är kärnan i den arkeologiska etapp 1 utredningen. Inventering i fält föregås dock av byråmässiga studier. Inför denna utredning är det framför allt fornminnesregistret samt det äldre kartmaterialet som har studerats.

Topografi

Utredningsområdet ligger på 150-155 m ö h, alltså ca 5-10 m högre än sjön Vidöstern. Bergarten består mestadels av granit medan lösmassorna är morän. Strax söder om utredningsområdet vidtar dock ett sand- och grusdominerat parti som sträcker sig ner till strax söder om Tännö sockencentrum.

Vid utredningar i denna del av länet bör även Fornbolmen nämnas, den sjö som fram till mesolitikums slut täckte ett större område norr om Värnamo och vars längsta vik bör ha stäckt sig upp mot Vaggeryd i norr. Vidöstern var vid denna tid en vik i Fornbolmen och möjligen har vattenståndet varit något högre än i dag (FIGUR 2). Vid ingången till bondestenålder, ca 4200 f.Kr. bör dock Vidöstern ha sett ut ungefär som i dag.

FIGUR 2. Fornbolmens utbredning under äldsta stenålder. Med nuvarande vattennivå inlagd. Efter Persson, 1997:11.

Det höjdparti där utredningsområdet är beläget omges i dag av åkermark åt norr och söder medan hagmark och skog vidtar åt öster. Medan moränmark under matjord dominerar inom utredningsområdets norra del präglas den södra av ett ca 80 x 80 m stort sydsluttande område med klappersten.

Utredningsområdet är beläget i mark som tidigare hörde till Tånnös vidsträckta utmarker men inägomarken tog vid i utredningsområdets sydligaste del. Delar av området bör således ha hävdats, samtidigt som hävd har varit uteslutet i den sydliga klapperstensmarken.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Fornlämningsmiljön kring utredningsområdet präglas av lämningar från stenålder och 1800-tal i form av lösfynd och torplämningar. För Vidösterns del kom vattenfluktuationerna i Fornbolmen inte att ha så stor påverkan, varför fynd av stenålderskaraktär återfinns tämligen nära strandlinjen. Det sena 1700-talet och 1800-talet medförde en expansion av icke mantalsatt bebyggelse i form av torp och backstugor.

TABELL 1. Fornlämningar och kulturhistoriska lämningar i och i anslutning till utredningsområdet. Se FIGUR 1.

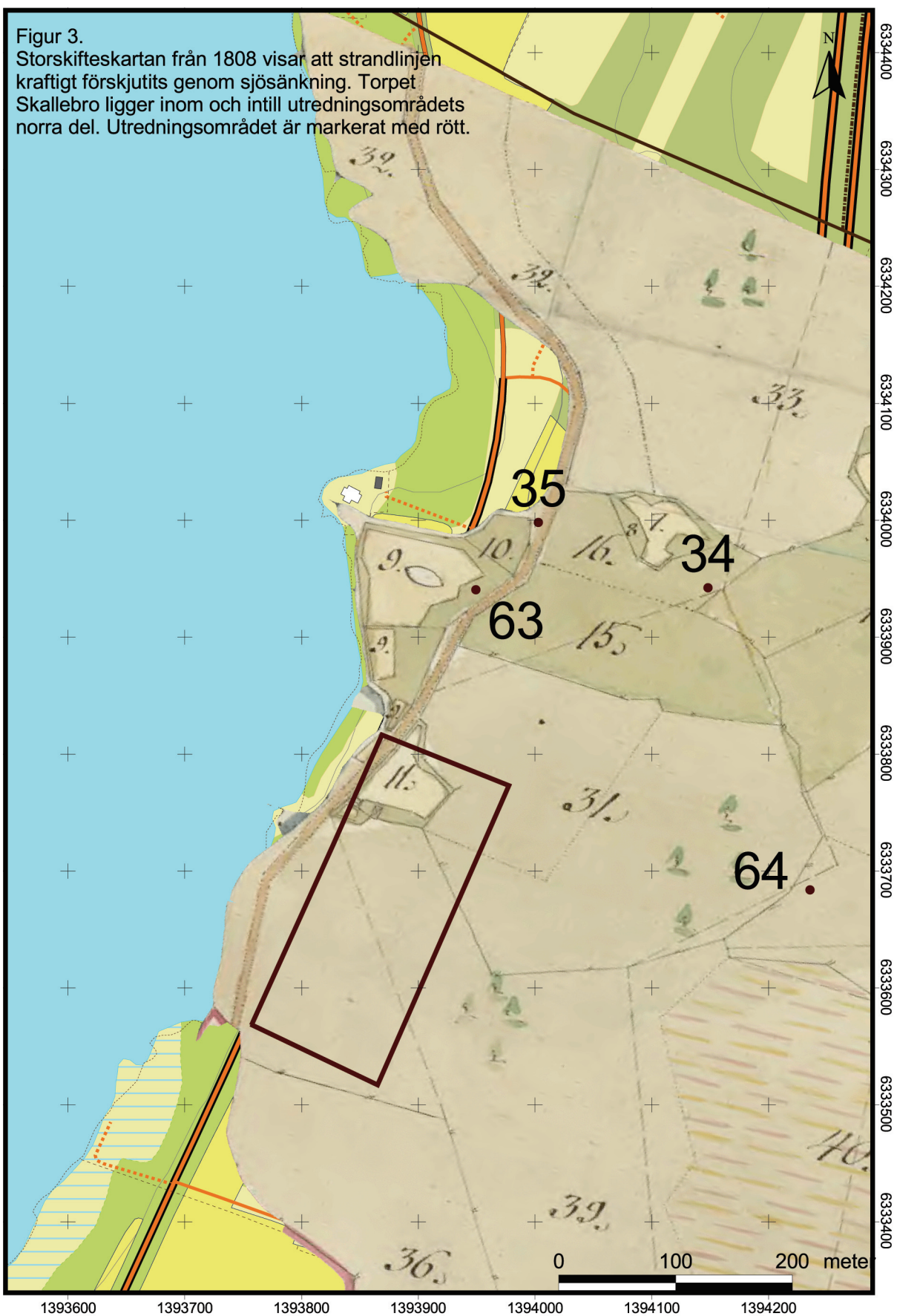
Fastighet	Raä nr	Status	Typ	Beskrivning
Tånnö	35	Övrig	Fyndplats	Hängsmycke av skiffer, 90 mm l, 7-10 mm br. I ena änden är ett 4 mm stort hål.
Tånnö	34	Övrig	Fyndplats	Avslag av vit krackelerad bränd flinta.
Tånnö	63	Övrig	Plats för torp	I området skall torpet Skallebro ha legat. Inga spår efter beb. lämningar i området vid inv. år 1984.
Tånnö	64	Övrig	Plats för torp	I området skall torpet Lansans ha legat. Inga spår efter torpet vid inv. år 1984, däremot röjningsrösen.
Tånnö	62	Övrig	Stenbrott	Ca 50 m l och 5 m br område.
Tånnö	65	Övrig	Plats för torp	I området skall torpet Källaremon ha legat. Vid inv. år 1984 hittades röjningsrösen.
Tånnö	37	Övrig	Fyndplats	2 avslag av vit bränd flinta med krackelerad yta.

Tånnö	36	Övrig	Fyndplats	1 avslag av vit bränd flinta med krackelerad yta.
Tånnö	66	Övrig	Plats för torp	I området skall skärddaretorpet Bortlabo ha funnits. Vid inv. 1984 hittades röjningsrösen.
Tånnö	3	Övrig	Stenristning	Sten med inhuggen figur 0,9 m h och 0,55 m br och 0,1 m tj. Ristning i form av stiliserat träd.
Tånnö	67	Övrig	Plats för torp	I området skall skomakaretorpet Stenbacken ha legat. Vid inv. år 1984 hittades röjningsrösen.
Tånnö	40	(R)	Stenåldersboplats	Inom ett 20 x 40 m st. område (NV-SÖ). I åkermark tillvaratogs en flintyx och 3 avslag av flinta.
Norrtorp	39	Övrig	Fyndplats	3 stycken avslag av ljus bränd flinta.
Norrtorp	38	(R)	Stenåldersboplats	Inom ett 20 x 30 x 50 m (Ö-V) tillvaratogs 5 avslag av flinta.
Norrtorp	42	Övrig	Fyndplats	1 avslag av mörk flinta.

De många fynden av flinta samt stenålderboplatserna ca 1 km söder om utredningsområdet visar på en omfattande aktivitet kring Vidöstern under stenålder. Längs hela det område som utmärker Fornbolmens närområde finns stenåldersboplatser och bygderna kring Vidöstern utgör inget undantag. Den slipade flintyx som påträffades i anslutning till raä nr 40 kan översiktligt dateras till mellanneolitikum, ca 3200-ca 2800 f. Kr. Yxans övre del är avslagen men troligen rör det sig om en tjockackig modell.

De många flintavslagen är svårare att datera, men det faktum att flinta inte naturligt finns i området visar att flintan måste ha kommit hit som bytesvaror från skånskt eller danskt område. Lösfynden av flinta, enstaka yxor och skifferhängen är endast indikationer på större sammanhängande boplatsområden från stenåldern.

I utredningsområdets närhet finns flera torplämningar. Torpet Skallebro som finns medtaget på Storskiftekartan från 1808 och Lagaskifteskartan från 1864-1868 (FIGUR 3) berör utredningsområdets nordvästra del. Inga lämningar finns dock kvar av Skallebro i dag. Vid den reviderade fornminnesinventeringen år 1984 fanns få spår kvar av de flesta torpen i området. Syllstenar och skorstenskonstruktioner har troligen plockats ner när torpen övergavs för att återanvändas som byggnadsmaterial. Däremot finns på platserna för torpen ofta röjningsrösen som visar på den odlingsverksamhet som pågått på platsen.

Resultat

Vid den arkeologiska utredningen, etapp 1, påträffades:

Ny nr 1) Ett område med fossil åkermark bestående av ca 3 röjda ytor och ca 10 röjningsrösen. De röjda ytorna var mellan ca 30 x 30 m och 10 x 10 m stora. Röjningsrösen var, 2-3,5 m i diam och 0,1-0,3 m h. De flesta röjningsrösen var belägna i anslutning till den nordligaste och största av de röjda ytorna.

Ny nr 2) Läge för stenåldersboplatz. Inom ett ca 120 x 70 m stort område (VNV-OSO) inom utredningsområdets norra del, i åkermark och i slutningen strax söder om denna, kan rester efter stenåldersaktivitet befaras.

Ny nr 3) En milsten 0,6 m h, 0,35-0,4 cm bred och 8 cm tjock i 1,2 x 1,2 m stort och 0,8 m h i postament av natursten. Lagad och uppstöttat med järnband på baksidan. Inskription: ½ mil. Milstenen är flyttad från ursprunglig plats, som legat ca 50 m åt väster utmed gamla riksettan. (FIGUR 4).

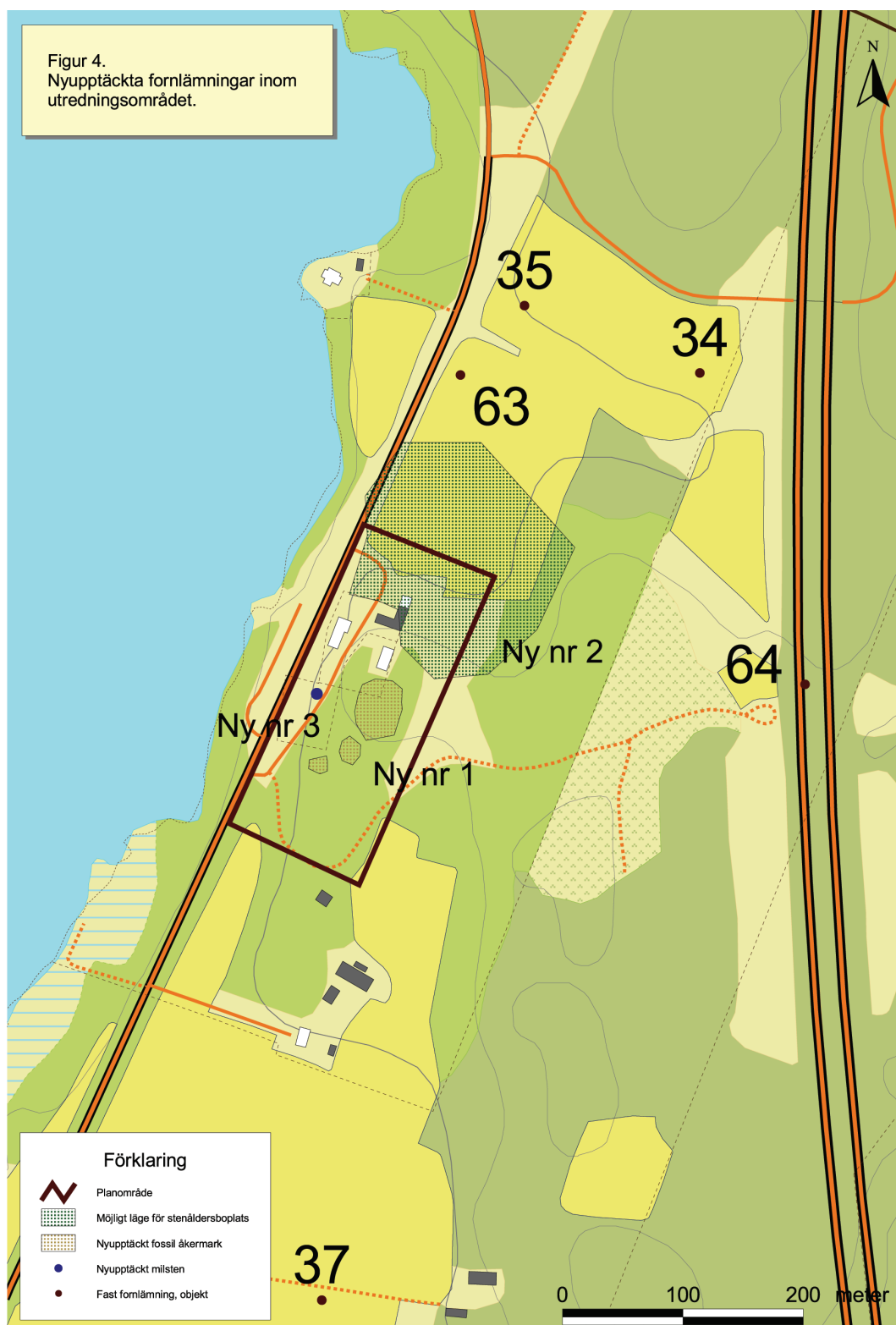
Sammanfattning

Ett flertal lösfynd av stenålderskaraktär samt stenåldersboplatser finns längs med Vidösterns stränder. Lösfynd av skifferhänge och bränd flinta från stenålder strax norr om utredningsområdet gör att det inte kan uteslutas att en stenåldersboplatz är belägen inom eller i anslutning till utredningsområdet.

Inom utredningsområdet påträffades ca 10 röjningrösen och tre röjda ytor. Odlingslämningarnas ålder kunde inte fastställas genom besiktning och någon åker kunde inte beläggas i det äldre kartmaterialet. Åkermarken kan ha varit en tillfällig åker till ett av de näraliggande torpen, men den kan lika gärna ha ett förhistoriskt eller medeltida ursprung.

En milsten flyttades under 1960-talet från ett läge vid gamla riksettan till sin nuvarande plats vid tillfartsvägen till Finnveden Motell. Vi vet på ett ungefär det ursprungliga läget för milstenen. Denna ingick i den omfattande milstenmärkning som skedde längs med rikets huvudvägar från sent 1600-tal och fram till 1800-talets mitt. Riksettan förbi Tännö var en av rikets mest trafikerade vägar under historisk tid och utgjorde huvudled från Stockholm och söderut mot Skåne.

Under 1950-talets ökade antalet personbilar och bilen blev en självklar del av livet för de flesta svenskar. Bilen och industrisemestern föranledde behovet av övernattningsmöjligheter längs med huvudtrafiklederna. Finnvedens Motell öppnade år 1955 och bör ha haft sin blomstringsperiod under det sena 1950-talet och fram till 1960-talets slut.

Åtgärdsförslag

Jönköpings läns museum föreslår följande: Med hänsyn till de många stenåldersfynden i utredningsområdet och dess närområde bör en arkeologisk utredning, etapp 2, genomföras inom utredningsområdets norra del i syfte att fastställa förekomst av eventuell stenåldersboplats. Vidare föreslås en förundersökning av den fossila åkermarken i syfte att fastställa röjningsrösenas ålder och funktion.

Ansökan om arkeologisk utredning etapp 2, samt förundersökning ställs till länsantikvarien. Ansökan om eventuell flyttning av milstenen ställs till länsantikvarien, länsstyrelsen i Jönköping. Länsstyrelsen beslutar om ytterligare åtgärder.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens tillstånd:	431-14552-05
Jönköpings läns museums dnr:	348/05
Beställare:	Bsv arkitekter & ingenjörer AB
Rapportansvarig:	Ådel V. Franzén
Fältansvarig:	Ådel V. Franzén
Fältpersonal:	Ådel V. Franzén
Fältarbetstid:	10/4, 18/4, 28/4 2006
Län:	Jönköpings län
Kommun:	Värnamo kommun
Socken:	Tännö
Fastighetsbeteckning:	Tännö 1:2, 1:7, 1:8.
Belägenhet:	Tännö 5D 61
Koordinater:	NV: x 6333.812 y:1393.872 SO: x: 6333.518 y: 1393.864
Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.	

Referenser

Tryckta källor

Persson, Carl, 1997: Mesolitikum i Jönköpings län. Det nära förflutna - om arkeologi i Jönköpings län (red. Mikael Nordström och Linnéa Varenius), s 8-19. Jönköping.

Arkiv

Lantmäteriets i Gävle webbtjänst: Arkivsök.

Tännö socken, E 119.

Tännö by:

10:1 Storskifte på skog/utmark. Nils Lindvall 1779.

10:2 Storskifte. Justus Magnus Ek, 1791.

10:3 Storskifte på inägor. Magnus Justus Ek, 1791.

10:4 Storskifte. Gustaf Ödval, 1800.

10:5 Delning av utmark och inägor. Magnus Justus Ek, 1808.

Lantmäteriet i Jönköping:

E 119 10:6. Laga skifte. Henrik Vilhelm Andersson 1864-1868.

Jönköpings läns museum (JLM):

RAÄ:s fornminnesregister.

Antikvariskt topografiskt arkiv.

Kartunderlag

Ekonomisk karta Tännö 5D 6i.

Digitala fastighetskartan.

Geologiska kartor, SGU Ser. Rapp. o meddelanden nr 50.

Ser AH nr 11 Specialkartor.

Figurförteckning

Figur 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad Tännö 5D 6i. Skala 1:10 050. Utredningsområdet markerat med rött.

Figur 2. Fornbolmens utbredning under äldsta stenålder. Med nuvarande vattennivå inlagd. Efter Persson, 1997:11.

Figur 3. Storkifteskarta från 1808.

Figur 4. Nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet.

I området vid Finnvedens motell, som anlades år 1955, hade man redan under bondestenålder slagit ner sina tältpålar. Vägen förbi, gamla riksetan har varit en huvudtrafikled sedan förhistorisk tid. Det finns många som har rastat vid Vidösten under historiens gång.

